

Spomini iz raja zlatih dni.

Spisal Bogumil Gorenjko.

Kako rad človek odpre knjigo spominov, posebno spominov na svoja zlata leta! Rad pogleda nazaj v lepe dneve, obsijane od samih solnčnih žarkov, ko mu je bilo življenje cvetna poljana. Brez greha, brez bolesti, brez kesanja so mu tekli dnevi. Nič skrbi, nič straha ni bilo v njegovem srcu, ampak sama radost. Angelvarih je spremljal vesel svojega varovanca. Če se mu je pa pripetila nezgoda, je pa pritekkel k mamici, dobri, ljubeči, in ta ga je objela in poljubila, in nezgoda je bila pozabljena. O srečna detinska leta, zakaj minete tako kmalu?

Ko se zvečeri, sedem k oknu, odgrnem zastor, in lepe podobe se vrstijo pred mano druga za drugo, zlati spomini na zlate dni. In srcu se zdi, kakor da je samó sanjalo o teh dneh, da jih ni živelo nikdar. Ah, in vendar so šli ti dnevi mimo srca v resnici, kakor mimo ogledala so šli in pustili v njem slike, spomine.

Oj deca, sedaj živiš ti te zlate dni. Oko ti gleda jasno v jasni svet; nič skrbi ni v tvojih srcih, nič bolesti v tvojih nedolžnih dušah. O deca, a morda že čez deset let, morda pozneje, morda že prej, bodo vzeli slovo ti zlati dnevi; se bo priselila v srce blede skrb; oko bo gledalo morda motno od žalosti in morda — ohrani te nebo, nedolžna deca — morda se bo tudi duše tvoje doteknila strupena roka greha. Takrat se boš kaj rada spomnila, deca mila, na lepe dni, ki so minuli, kakor minejo sanje; ki so zatonili, kakor zatone zlati žarek; ki so se raztopili, kot se raztopi srebrotkana meglica v jutru. Ljub in drag ti bo takrat ta spomin na mlade dni; na tiho, borno vasico, od katere boš morda daleč; na travnike in vrtove, kjer si igrala tolikokrat; ljub, čez vse ljub ti bo spomin na očeta, na mater, ki bosta morda že spala v tihi gomili ali pa živela daleč od tebe. In zaželela si boš nazaj v otročja leta; a hud stražnik je čas. On govori samo: „Minulo je; ostal ti je na preteklost le spomin. Delaj v sedanosti, da boš imel dobro prihodnost!“

Železnica.

„Huda bo, kadar bo lezla železna kača čez naša polja,“ tako so mi večkrat rekli oče. „No, sedaj bo res lezla, kakor pravijo,“ so rekli oče sosedu Nosanu, ki je prišel malo k nam povasovat.

Ta je prestopil dvakrat po hiši gorindol, odkimal z glavo in rekel: „E prav nič je ni treba. Čez čas bo peljala železnica do vsakega zelnika.“

„Oče, kakšna železna kača bo pa lezla,“ sem se brž vtaknil jaz — mala živa radovednost — v razpravo obeh možakov. „Boš že videl. Saj bodo kmalu prišli delavci, ki jo bodo gradili. Železna bo in kolesa bo imela,“ so me poučili oče.

Toda meni ni hotelo v glavo, kako bi mogla imeti kača kolesa. Saj sem že videl belouško in slepca, a nista imela nič koles.

„Vidiš, spredaj bo ‚mašina‘, zadaj pa vagoni, in to bo šlo kar samo naprej,“ so mi razlagali oče. Vendar se mi je čudno zdelo vse skupaj. Spredaj mašina. Saj sem tudi pri teti Cili videl mašino — namreč za šivanje — a nikdar nisem videl, da bi šla sama od sebe. Kaj so vagoni, pa sploh nisem vedel.

Možaka sta prišla v svojih pogovorih na druge reči. Jaz sem pa stekel na vas, da brž povem tovarišem čudno novico. Ravno pod Jaklovo lipo so se fižolkali. „Otroci, nekaj vam povem!“ pridirkam jaz k njim. „Čez njive bo lezla železna kača, ki bo imela kolesa.“

Vsi so se mi na glas nasmejali, Jaklov Jože pa me je zaničljivo pogledal in rekel s počasnim svojim glasom: „Kakšna železna kača? Nobena kača, ampak ‚ajzenpon‘ bo šel.“ Vsi so ga pogledali s spoštovanjem. Sicer ni on nič več vedel o novi reči kot jaz; samo bolj učeno ime je poznal. In še sedaj se spominjam, da sem bil cel teden ž njim skregan, ker me je tako osramotil pred vsem zborom otrok zaradi te železne kače s kolesi.

Komaj pa je minul teden, so že prišli v našo vas čudni ljudje zagorelih, rjavih obrazov, srednje postave, širokih pleč. Ljudje so jim rekli „Čiči“. Naša mirna Gorenja vas je naenkrat vsa oživila. Prišli so

ti ljudje, v hosti so si napravili svoj dom in ognjišče in začeli graditi železnico. To je bilo nekaj za nas otroke. Od začetka smo se malo bali teh ljudi, kukali smo izza grmov in premostrivali v svoji mladi učenosti njih početje. A ljudje so bili prijazni in kmalu smo si bili prijatelji. Nasuli so železno cesto, položili lesene pragove, položili železne traverze in se vozili po njih z železnim vozičkom. Posebno z nekim možem — imel je veliko črno brado — sva bila prav prijatelja. Vedno me je klical: „Janezek, dojdi simo!“ — Morda je imel doma ženo in otroke in se je pri pogledu name spominjal svojega sinčka, ki čaka na očeta, ki gleda morda skozi okno, ki izprašuje mamico, kdaj se vrnejo oče in kaj mu prinesejo iz tujine, kamor so šli delat, da preživijo sebe in družino. — Ta mož je bil kuhar. Nosil sem mu skupaj drva — ravno v naših hostah so si kuhali — in dobil sem vsakrat kos polente, ki mi je bolj ugajala kot domači žganci. Ko so odjedli delavci, me je vzел mož s črno brado in me nesel na voziček, in tako sem se vozil s tujimi ljudmi na lesenih tramovih po železni cesti včasih celo popoldne. Vsi vaški otroci so mi zavidali to srečo; a jaz sem bil kaj ponosen na to in posebno Jaklcvega Jožeta sem večkrat podražil: „No, Jožek, sedaj se pa le jaz vozim z ‚ajzenponom‘. Kaj pa ti?“ Seveda mi je hotel Jože včasih plačati mojo predrznost s svojimi močnimi pestmi; a vselej sem mu jo nekako srečno unesel.

Tako smo živeli v Gorenji vasi, ko se je delala železnica. Otroci smo bili prav zadovoljni, manj pa naši starši, češ, ti Čiči nam bodo pogazili vso travo. A otrok se ne meni dosti za škodo, da je le njemu prijetno.

A kmalu so se poslovili ti naši prijatelji Čiči in odšli dalje proti Kočevariji. „Kaj bo pa zdaj,“ smo se vpraševali otroci. „Kaj bo z železno cesto?“ A pravega odgovora nismo vedeli. No, kmalu pa se je raznesla vest, da pride prva mašina. Lepo popoldne je bilo, ko smo se zbrali otroci zopet v hosti, da vidimo to novo reč, ki so ji rekli „mašina“. Malo v strahu smo stali ob železni progi. Kar se zasliši rezek žvižg in šumenje. V strahu se umaknemo še dalje od železniškega tira, in kmalu prisopiha velika črna reč, vsa

ozaljšana z venci, za njo pa dolga vrsta vozov. Skozi okna so gledali ljudje in se smejali.

Vsi smo začudeni gledali to reč, in ugibali, kako in kaj. Jaklov Jože me seveda brž sune v stran in reče: „Vidiš, to je ‚ajzenpon‘; ne pa tisti Čiči in njih železni voziček“.

„Pa ima vendarle kolesa,“ sem se nekako zagovarjal jaz, ki sem ga v tistem hipu imel za velikega učenjaka.

In tako je lezla vsak dan čez naša polja železna kača. A jaz sem imel vedno kot otrok velik strah pred njo. Spominjam se, kako sem dostikrat, ko sem zagledal vlak, oddaleč vpil nanj: „Oj železna kača, piči me!“ In ko je prisopihal vlak bližje, sem pa bežal v kako dolino, se skrila za grmovje in niti dihati si nisem upal, češ: „kaj pa, če res pride ta črni zmaj, me poišče za grmom in me pohrusta?“ Šele, ko je vlak že daleč odšel, sem se splazil izza grma in boječe gledal, če me mogoče skrivaj kje čaka.

A polagoma sem se privadil. Ko sem videl, da ne gre nikdar s tira, da bi ujela tega ali onega in ga zadavila, se tudi jaz nisem več bal železne kače, čeprav se mi je dostikrat sanjalo, da me lovi po cesti.

In sedaj? Sedaj se je bojim in veselim. Kolikokrat gledam na tujem železnico in pričakujem, če bom morda zazrl v oknu obraz dragega očeta ali ljube matere. Kako se veselim, ko pride čas, da grem domov k svojim ljubim; a hitro mine čas veselja, in takrat me zopet odpelje železnica nazaj v tuje mesto od mojih dragih domačih, od mojega rodnega kraja, od doma veselja in radosti. In takrat mi je železnica v strah in bridkost.

Mati.

Kako bi se ne spominjal na vas, mati? Hudoben otrok, ki se rad, z veseljem in hrepenenjem ne spominja na mater, na voditeljico svojega mladega življenja. Kako srečni so bili dnevi, ko sem bil še v raju materine ljubezni. A sedaj? Življenje me je odtrgalo od vas in me vrglo daleč od doma, iz raja zlatih dni, iz raja materine ljubezni. O mati, mačeha je tujina!

Njen kruh je iz smeti in pepela. Njena beseda je trda, pogled njen srep in krut. A tam doma pri vas, mamica, tam je bilo vse drugače. Ljub pogled, gorak poljub, sladka beseda. O mati, zakaj sem šel v tujino?

Kako prijeten mi je spomin na vas!

Razcvetela je pomlad, potrkal je na okno vitez sveti Juri in zaklical kmetu, da je že tala ledina, da naj vzame plug, brano in kolca. Zaklicala je kukavica iz smrekovega gozda sejavko, da naj brž pride s sejavnico in naj vrže seme v smehljajoče se brazde. In takrat sem šel z vami, mati! Šla sva in sva orala. Vi ste držali plug, jaz pa sem gonil vola. Okrog naju so pa čivkale pastiričice, potresavale s svojimi repki in pobirale črve. Vsejala sva, povlekla in povalila. O, kako hitro je minula pomlad! Solnce je zapalilo močnejše, trave so pognale bilje, pšenica se je sklasi in pozlatila. Oče so šli kosit. Bilo je še zgodaj, jaz sem še spal. Zbudil me je škranček, vstal sem: „Mama, papat.“ —

„Oj ti norček moj, ali si že kaj pomolil k angel-varihu?“

Pokleknil sem, zmolil molitvico, vi ste pa napravili zajtrk. Lonček s kavo, krajec kruha, dve skodelici — vse to ste položili v pisano košarico, pregrnili z belim prtikom: „Na, Janezek, nesi v senožet. Boš pa tam jedel z očetom, da mu ne bo dolgčas, če bi sam jedel.“

Vzel sem košarico, pa sem pel in vriskal, da bi me prej slišali oče v solnčni senožeti. Prišel sem, prijel koso, ki sem jo komaj vzdignil, zamahnil z njo — zapičila se mi je, in oče so se mi smejali.

Mati so si pa privezali bliščeči bel predpasnik, vzeli brušeni srp, in šli žet rumeno pšenico. Šel sem ž njimi, legel v jamlič njive in poslušal škrančkov spev.

A kmalu je minulo poletje. Prišla je zaspana jesen. Pospravil je kmet plod, in jaz sem moško sedel poleg očeta, ko smo vozili domov različne sadeže. Gozdovi so pordečeli, počasi je odpadalo listje, gole veje so se stezale v jesensko meglo kot proseče roke. Zapihal je mrzel sever, prišla je zima v coklah in kožuhi in me zaprla v toplo sobo.

Ej lepi so zimski dnevi na kmetih! Čepel sem na topli pečki, igral se z godrnjavim mucem, ali pa skladal hišice z dominami, ali pa so mi mati pripovedovali o desetnici, o volkodlaku, o povodnjem možu in drugem.

O mati, dan za dnem mi je mirno tekkel v vaši ljubezni! Ni bilo dneva, da bi se ne bila izkazala vaša ljubezen. Ali še veste, mamica, ali se še spominjate, kako ste me peljali k božjemu grobu? Med vrati ste mi dali svetlo šestico: „Na, boš dal vbogajme.“ Vzel sem in stopil za vami v cerkev. Zagledal sem misi-jonski križ, tekkel k njemu in ponujal razpetemu Zve-ličarju denar. Brž ste seveda prtekli za mano vi in me peljali k božjemu grobu. Ali se še spominjate, kako je bilo lepo meseca maja? Vsak dan sem hodil z vami k šmarnicam. In veste še, kako sem jokal zad-njega, ko so zapeli pevci slovo:

Z Bogom, dan's Marija pravi,
z Bogom, srčno vas pozdravi...

In veste, kako sva šla na božjo pot k Mariji pomočnici na Brezje? Peljala sva se s tisto železno kačo, ki sem se je toliko bal, da ste me morali še nesti v predpasniku v voz — no saj sem bil komaj štiri leta star. In ko sem se poslovil od doma, kako ste mi vse lepo uredili. Na vsakem šivu se je poznal sled materine ljubezni.

Sedaj pa živim tako daleč od ljubeče mamice. Sam, brez prijateljev in tovarišev; sam s spomini na lepe dni, ki so minuli in se ne vrnejo nikdar več...

Na paši.

Ko sem pa izpolnil pet let, so nekega lepega dne rekli mati: „Janezek, danes popoldne boš šel pa past v rovtice.“

Kdo je bil bolj vesel tega materinega povelja kakor jaz. Saj sem šel tisti dan prvič past. Mati so mi dali blagoslovljeno leskovo šibo od cvetne nedelje, speljali kravi — imel sem samo dve — iz hleva in ju izročili mojemu pastirskemu varstvu. In tako sem

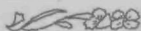
postal tudi jaz pastirček — kar sem tako želel — in sem pastiroval do desetega leta. Ej lepi so bili ti dnevi! Z Jaklovim Jožetom — z njim sva se bila do takrat že popolnoma sprijaznila — sva pasla skupaj in se prav dobro razumela. Na visokem borovcu sva zgradila v vrhu klof, kjer sva posedala in prepevala. Lepo je bilo na tisti klopi; videlo se je po obeh rovticah, po naši in po Jaklovi, tako, da sva precej videla, če ima kaka krava poželjenje, da bi šla na sosedovo. Sezidala sva si tudi veliko peč. Jože je tudi prinesel lonček; vode sva dobila v veliki skalbi in tako sva si dostikrat kuhala sadje ali krompir. Včasih je pa ta ali oni tudi staknil doma kak jajček, in tako sva prav prijetno živela v rovticah. Ko sem šel te počitnice po pašniku, sem že videl podrto tisto pečico, in milo se mi je storilo: tako kot ta pečka se podre vse, kar človek lepega doživi.

Seveda sva se včasih z Jožetom v svoji otročji lahkomišelnosti zamotila in zaigrala, da so nama včasih ušle krave domov; da so se nama poizgubile — to se razume samo ob sebi. Kolikokrat sva jih iskala križem rovtic pozno v mrak; a so bile že doma. S strahom sva se priplazila ob takih večerih domov in si drugi dan pripovedovala, ali so včeraj pela ušesa ali lasje za plačilo take pridne pastirske čuječnosti in pazljivosti.

Da sva mnogokrat naredila kako bedarijo, tega tudi ne bo treba posebe poudarjati. Bila sva pač razposajena in poredna! Tako bi bil jaz n. pr. prav rad navadil voziti krave. Brž si jo izmislila mlada glavica. Tam nekje je ležal precej pripraven, ne predebel in ne predroben hlodiček — hm, kaj bi tu ležal, to naj bo za voz! Iz srobot, debelega kot vrv, sem napravil pa jermenček, in z Jožetom sva vpregla naši kravi in vozila gori in dolj po pašniku. Tu moram pač pohvaliti brihtni glavi tedanjih naših krav. Uk jima je šel prav hitro v glavo in v par dnevih sta že tako lepo in umerjeno vlačili hlodiček kot Jaklove, ki so vedno bile vajene vožnje. Kravi se pri tem nista nič kaj napasli, da se je očetu čudno zdelo. No, ko sva enkrat zopet učila z Jožetom kravi voziti, kar začujem znani

očetov glas: „A, tako vidva paseta?!“ In dve za uho in ena v hrbet — in od takrat nisem nikdar več učil krav, kako se vozi.

Šele pozna jesen naju je pregnala s pašnikov. Par tednov sva še pasla po njivah, nato smo se pa zaprli v tople koče, in pastirovanje je bilo vsaj za pol leta prekinjeno. (Konec prih.)

Božji volek.

Pa na pragu koče svoje
božji volek strže, poje,
noč in dan popeva.
Lepa pesem ni njegova,
vendar zdí se, vedno nova,
kadar v noč odmeva.

Ista se glasi po dnevi,
ko se druži s pevcev spevi
miljene narave.
Vedno ista, enolična,
vendar lepa, vendar mična
se glasi iz trave.

Mokriški.

Rešitev naloge v št. 5.

v	o	j	k	e
v	r	a	t	a
v	e	n	e	c
v	r	e	č	a
v	r	z	e	l

Prav so rešili: Pirc J Mara, učenka IV. raz. pri čč. uršulinkah v Ljubljani; Wressner Alojzija, Skuhala Hermi- na, Hlade Marija, učenke III. r. pri Svetem Jurju ob Pesnici. Fabjančič Vekoslav, učenec na Brezovici.

Odgovor na šaljivo vprašanje v št. 5.

Kurje oko.

Prav so odgovorili: Ferlič Martina in Lojzka, Abram Leo, v Novem mestu; Jošt Marica in Darinka, učenki v Ljubljani; Wressner Alojzija, Skuhala Hermina, Hlade Marija, učenke tretjega razreda pri Sv. Jurju ob Pesnici; Kramar Anton, mizar v Mateni pri Igu; Knafeljc Stanko, učenec III. razr. v Šmihelu pri Novem mestu; Fabjančič Vekoslav, učenec na Brezovici.